

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกระบวนการสื่อสารของมนุษย์นั้น มีองค์ประกอบที่เป็นมนุษย์เกี่ยวข้องอยู่ 2 ฝ่าย คือ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเกี่ยวข้องกันและกัน และเพื่อให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพ (ส่งสารจะต้องสามารถวิเคราะห์ผู้รับสารของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับปัจจัยของผู้ส่งสารและผู้รับสารนั้น สถานภาพในสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ส่งสารและผู้รับสาร เพราะคนเราเป็นสมาชิกของสังคม รวมทั้งมีสถานภาพของตนในสังคม และมีวัฒนธรรมของสังคมที่เป็นสมาชิกอยู่ สถานภาพจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ การเข้ารหัส การสร้างสาร ความหมาย การเลือกใช้สื่อ และการเลือกผู้รับสาร และผู้ส่งสาร (ปรมะ สตะเวทิน, 2526)

บทบาทของการสื่อสารกับการพัฒนาเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก เพราะการสื่อสารคือตัวกลางในการสร้างความเข้าใจต่อโครงการพัฒนาระหว่างนักพัฒนาชุมชนกับชาวบ้าน ดังนั้น หากเกิดความล้มเหลวในการสื่อสาร ก็ย่อมหมายถึงความล้มเหลวในการพัฒนาเช่นกัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนา คือ การขาดความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์ของการสื่อสาร และการพัฒนาของบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง

ในมุมมองของศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนา การพัฒนาแต่เดิมมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้ต่อหัว มุ่งแต่ความเจริญทางด้านวัตถุ จนมองข้ามวัฒนธรรมชุมชน ศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ การพัฒนาที่ผ่านมาจึงเป็นการหยิบยื่นให้ มากกว่าการให้ชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อมา คือ ชุมชนไม่ได้ตระหนักถึงประโยชน์ของโครงการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้โครงการต่างๆ ไม่ได้ให้ผลในระยะยาว เป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

ในแง่บทบาทของการสื่อสาร เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในฐานะของผู้ส่งสารมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมกับชาวเล ซึ่งเป็นผู้รับสาร ดังนั้น การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับชาวเล จึงเป็นการพบกันระหว่างวัฒนธรรม 2 กระแส ที่มีระดับต่างกัน คือ วัฒนธรรมเมืองกับวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจะต้องเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนอย่างถ่องแท้และลึกซึ้ง และต้องศึกษาวัฒนธรรมชุมชนอย่างชัดเจน ก่อนที่จะตัดสินใจหรือประเมินคุณค่าใดๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2531) จึงจะทำให้การสื่อสารกับชุมชนมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงลักษณะและปัญหาของความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมระหว่างชาวเลกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนระหว่างวัฒนธรรมชุมชนกับวัฒนธรรมเมือง

วัฒนธรรมชุมชนในที่นี้เป็นวัฒนธรรมชาวเล จึงขอลำถึงวัฒนธรรมชาวเลโดยสังเขป ชาวเลหรือชาวน้ำในประเทศไทย อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล ลักษณะพื้นฐานการดำรงชีวิตของชาวเลนั้น มีการอพยพย้ายถิ่น อยู่เสมอ ไม่รู้จักการบันทึกเรื่องราวของตัวเอง แต่มีการบอกเล่าประวัติของตัวเองแบบปากต่อปาก และมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่น ในปัจจุบันชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเลยังคงดำเนินไปเรื่อยๆ ไม่สนใจต่อบุคคลภายนอกมากนัก การทำมาหากินก็เป็นเพียงวันหนึ่งๆ ไม่มีการสะสมทรัพย์และอาหาร

ชาวเลในจังหวัดภูเก็ตมี 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มหาดราไวย์ ซึ่งเป็นพวกไทยใหม่ มีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนอพยพมาจากหมู่เกาะแถบประเทศมาเลเซีย แล้วแยกย้ายไปอาศัยอยู่ตามหมู่เกาะต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีพวกสิงห์ ซึ่งเชื่อว่าบรรพบุรุษดั้งเดิมอยู่บริเวณหมู่เกาะในประเทศพม่าแล้วอพยพมาอยู่ที่หาดราไวย์

2. กลุ่มที่แหลมหลาและบ้านเหนือ ชาวเลกลุ่มนี้เชื่อว่าบรรพบุรุษฝ่ายพ่อเป็นชาวเลแห่งเกาะลันตา เขตจังหวัดกระบี่ มาตั้งรกรากอยู่นานกว่า 150 ปีแล้ว

3. กลุ่มที่เกาะสิเหร่ ชาวเลกลุ่มนี้เชื่อว่าบรรพบุรุษของพวกเขาอพยพมาจากบริเวณหมู่เกาะประเทศมาเลเซีย

4. กลุ่มที่สะปำ ชาวเลสะปำเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากกลุ่มที่เกาะสิเหร่

ชาวเลส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่ยังคงมีความเชื่อทางศาสนาของพวกเขาเองที่เป็นแบบชาวเลแท้ๆ คือ การนับถือผีชิน มีการสร้างศาลตามความเชื่อ และยังมีการนับถือตายายปลวก ซึ่งจัดเป็นการนับถือส่วนบุคคล มีความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของโต๊ะ (หมอผี) ไสยศาสตร์ คาถาอาคม และเชื่อในเรื่องผี เป็นต้น นอกจากนี้ชาวเลยังมีพิธีกรรมต่างๆ รวมไปถึงมีภาษาพูดเป็นของตัวเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน ภาษาชาวเลสังกัดตระกูลภาษา Malay-Polynesian (ประเทือง เครือหงส์, 2528)

ความเป็นอยู่โดยทั่วไปของชาวเล แต่เดิมไม่มีผลต่อสังคมไทยมากนัก เพราะพวกเขาเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่มีสมาชิกไม่มากนัก มีความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นอย่างสงบ ถึงแม้จะมีสภาพคล้ายๆกันกับคนในท้องถิ่นแต่พวกเขายังคิดว่าพวกเขาไม่ได้เป็นพวกเดียวกับคนในท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันความคิดเรื่องนี้ของพวกชาวเลลดน้อยลงไป อาจเป็นเพราะว่าชาวเลมีโอกาสติดต่อกับคนพื้นเมืองมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จังหวัดที่ชาวเลอาศัยอยู่ล้วนแต่เป็นจังหวัดที่มีความเจริญในหลายๆด้าน ที่สูงสุดคือ ด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และธุรกิจการท่องเที่ยว สังคมในหมู่บ้านชาวเลจึงต้องมีการปรับตัวหรือพัฒนาตนเองตลอดจนสังคมมากขึ้น (ยุพดี จันทร์ดวง, 2533)

ในปัจจุบันทางราชการได้พยายามพัฒนาหมู่บ้านชาวเล โดยนำโครงการต่างๆ เพื่อมาแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตของชาวเล เช่น

- โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล

- โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน เช่น โครงการฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ
- โครงการสาธารณสุขมูลฐาน ของกระทรวงสาธารณสุข
- โครงการรักษาความสะอาด
- โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเลเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

แต่ปัญหาที่นักพัฒนาชุมชนประสบในการพัฒนาหมู่บ้านชาวเล คือ ปัญหาทางการสื่อสาร ซึ่งเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ค่านิยม รวมถึงชาวเลยังมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชุมชนน้อย ชาวเลบางคนมีความพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ที่มีมาแต่เดิม ดังนั้น ปัญหาต่างในหมู่บ้านชาวเลก็ยังคงมีอยู่ เช่น การขาดแคลนส้วม ความยากจน ปัญหาด้านความสะอาด ปัญหาการทิ้งขยะ เป็นต้น

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึง ลักษณะและปัญหาการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ระหว่างชาวเลกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน โดยมองผ่านโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล และต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ การมีส่วนร่วมของชาวเลต่อโครงการนี้ รวมไปถึงความต้องการและความคาดหวังของชาวเลที่มีต่อโครงการและการสื่อสารของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

1. ผู้วิจัยต้องการศึกษาเฉพาะชาวเลที่อาศัย ณ ตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เท่านั้น เนื่องจากหมู่บ้านชาวเลในตำบลราไวย์เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังมีปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม และในด้านความพร้อมของชาวเลที่จะยอมรับการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาด้านสาธารณสุข และด้านการศึกษาด้วย

2. ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาถึงการสื่อสารระหว่างชาวเลกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน โดยมองผ่านโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล ซึ่งจะศึกษาจากความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล รวมถึงความคาดหวังของชาวเลที่มีต่อโครงการพัฒนาชุมชน และการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

ปัญหานำการวิจัย

1. ลักษณะการเปิดรับข่าวสารของชาวเลจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นอย่างไร
2. ชาวเลมีความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเลของทางราชการเพียงใด
3. ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมระหว่างชาวเลกับนักพัฒนาชุมชน เป็นอุปสรรคในการสื่อสารหรือไม่
4. ความคาดหวังของชาวเลที่มีต่อลักษณะพึงประสงค์ของนักพัฒนาชุมชน เป็นอย่างไร
5. ความต้องการและความคาดหวังของชาวเลที่มีต่อโครงการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการเปิดรับข่าวสารของชาวเลจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการสื่อสารระหว่างชาวเลกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน
3. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล
4. เพื่อศึกษาความคาดหวังของชาวเลที่มีต่อลักษณะพึงประสงค์ของนักพัฒนาชุมชน
5. เพื่อศึกษาความต้องการและความคาดหวังของชาวเลที่มีต่อโครงการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 1. ชาวเลที่มีปัจจัยประชากรต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเลต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2. ชาวเลที่มีปัจจัยประชากรต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเลต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 3. ชาวเลที่มีปัจจัยประชากรต่างกัน มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเลต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 4. ชาวเลที่มีปัจจัยประชากรต่างกัน มีความคาดหวังของชาวเลที่มีต่อลักษณะพึงประสงค์ของนักพัฒนาชุมชนต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 5. ชาวเลที่มีปัจจัยประชากรต่างกัน มีความคาดหวังต่อโครงการพัฒนาชุมชนต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 6. ความรู้ของชาวเลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล

สมมติฐานข้อที่ 7. ความรู้ของชาวเลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล

สมมติฐานข้อที่ 8. ทัศนคติของชาวเลต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ในด้านวิชาการ งานวิจัยครั้งนี้จะช่วยกระตุ้นความตื่นตัวในการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ในระดับที่เป็นวัฒนธรรมเมืองและวัฒนธรรมชุมชน ในทัศนะของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

2. งานวิจัยชิ้นนี้สามารถเป็นแนวทางในการนำผลงานวิจัยไปประกอบการพิจารณา การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชน ในหมู่บ้านชาวเล อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต รวมทั้งได้ทราบถึง

ลักษณะของโครงการพัฒนาชุมชน และรูปแบบการสื่อสารของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ชาวเลคาดหวังและต้องการ

นิยามศัพท์

ชาวเล หมายถึง ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่บริเวณฝั่งทะเลทางตะวันตกของประเทศไทย และตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดภูเก็ต

ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล

ชาวไทยใหม่ หมายถึง ชื่อทางราชการของชาวเล

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้จัก ความคิดเห็นทางบวกหรือลบ ที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล

ปัจจัยประชากร หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ ศาสนา และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่

พฤติกรรมมีส่วนร่วม หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล รวมถึงความสามารถในการพัฒนาตนเองหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว

การสื่อสารต่างวัฒนธรรม หมายถึง การติดต่อระหว่างบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน ในที่นี้ คือ วัฒนธรรมของชาวเล กับวัฒนธรรมนักพัฒนา

การสื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง การติดต่อระหว่างบุคคล ซึ่งอาจเป็นการติดต่อระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน หมายถึง ผู้ที่นำโครงการพัฒนาชุมชนเข้าไปเผยแพร่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในหมู่บ้าน และมีการติดต่อสื่อสารกับคนในหมู่บ้าน เพื่อให้โครงการพัฒนาชุมชนประสบผลสำเร็จ

วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมที่แสดงออกผ่านทางประเพณี พิธีกรรม การละเล่นของชุมชน ซึ่งในที่นี้เป็นความเชื่อที่ชาวเลยึดถือปฏิบัติและถ่ายทอดสืบต่อกันมาแต่โบราณ

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเล หมายถึง โครงการพัฒนาชุมชนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ชาวเลมียุคคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข การศึกษา รวมถึงสิ่งแวดล้อม

ความคาดหวัง หมายถึง ความต้องการของชาวเลที่มีต่อลักษณะพึงประสงค์ของนักพัฒนาชุมชน และลักษณะของโครงการพัฒนาชุมชน

อุปสรรคในการสื่อสาร หมายถึง การไม่สามารถเข้าใจความหมายของสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร รวมทั้งไม่สามารถมีพฤติกรรมสนองตอบตามที่ผู้ส่งสารต้องการ

ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง ความแตกต่างในด้านภาษา ความเชื่อ และค่านิยม